

Po šoli sem šel nekam boječe, kakor menda sploh hodijo revni študentje, k gospodu katehetu. V njegovi sobi je bil neznan mi gospod. Ko sem zaprl vrata za seboj in naredil nekaj takega kakor poklon, je velel gospod katehet onemu gospodu: „To je tisti deček, prosim, pomerite mu.“

Gospod je potegnil iz žepa dokaj znano mi pripravo, krojaško mero*, pokleknil k meni in mi meril obleko.

Hvaležno sem gledal v gospoda kateheta.

On pa se mi je nasmihal: „Kaj nočeš nove obleke? Znal si kakor onadva, zaslužiš tudi lepo obleko, kakršno imata onadva. — Gospod mojster, kdaj bo narejena?“

„Do nedelje.“

„Torej v nedeljo pridi ponjo — veš?“

Ko sem prišel o praznikih domov v novi obleki, se je mati zjokala od veselja: „Ko bi mogla temu dobremu gospodu poljubiti vsaj roko. — Bog mu plačaj, kar je storil revnemu študentu!“

Tak je bil o. Ivan. Umrl je že. Repuiescat v halji novi, nebeški!

* Oče Kosmakov je bil krojač in obenem cerkvenik.

Prelagatelj.

Mladi zvezdoznanec.

Kdo se ne veseli zatega solnca? Kako lepo je solnce! Ali ste že kdaj opazovali solnčni vzhod, morda v visokih gorah? Kdor je videl solnčni vzhod z visoke gore, n. pr., z našega Triglava, ne bo kmalu pozabil tega veličastnega prizora. In solnčni zahod, zlasti na morju! Oj, ta krasota! Marsikateri slikar je želel, da bi našel barv solnčnega žara, s katerimi bi mogel naslikati to lepoto. Poglejmo dalje luno, zvesto spremljevalko zemlje, kako je prijazna, kadar razliva svojo bajno svetlobo na snežne planjave ali kakor ovčice pase na nebu oblačke. Slednjič pa pogled na nebo v zvezdojasni noči, koliko krasote se nam tu razodeva! „Noben travnik, noben vrt,“ pravi sv. Janez Zlatoust, „ni tako ljubezniv za pogled, kot je sredi noči zvezdnato nebo, kadar je z mnogoterimi zvezdami kakor s cveticami posejano in okrašeno.“

Kdo izmed vas, dragi mladi čitatelji, še ni imel želje, kaj več izvedeti o zvezdah, o solncu, o luni? Nekoliko že veste. „Vrtec“ vam pa hoče letos še kaj več povedati o tem. Gotovo vas bo zanimalo.

Zvezdnato nebo. Zlato solnce je dokončalo svoj dnevni tek in je zašlo za naše gore. S svetlim večernim žarom na jasnem zahodnem nebu se je poslovilo od nas. Pa tudi ti svetlobni žarki izginjajo; tihi mrak lega na zemljo. Nebo polagoma potemneva, tuintam pa se zasveti na jasnem nebu zvezda, zdaj ena, zdaj druga; vedno več jih je; in slednjič, ko je zavladala popolna tema, se na nebu sveti premnogo zvezd, svetlejših in manj svetlih, večjih in manjših,

tu gosto, tam bolj redko. Oko se ne more nagledati te krasote, naš um se pa zamisli v neskončnost. Kaj so te zvezde, ki jih vidiš, kdo jih je preštel, kako so razvrščene, kako jim je ime? . . .

Zvezde, ki jih ob jasnih večerih in v jasnih nočeh tako radi gledamo, za nas ne spreminjajo svojega medsebojnega stališča, zato jih imenujemo zvezde stalnice¹. Solnca so, podobna našemu solncu, a vidijo se nam tako majhne in neznatne, ker so tako daleč od nas, v neizmernih daljavah. Opazujemo pa, da se podoba zvezdnatega neba vendar izpreminja. Vse zvezde se namreč na videz skupno premikajo, tako da je nebo že v eni uri precej drugačno. Na vzhodnem nebu se dvigajo nove zvezde; tiste, ki so na jugu, se pomikajo na zahod, in zvezde na zahodu izginjajo na obzorju. Če opazujemo zvezdnato nebo več dni, spoznamo dalje, da se nekatere zvezde sicer premikajo, a nikdar ne zahajajo, ampak da jih vse leto vidimo na nebu. Iz tega spoznamo, da se vse nebo za nas suče okrog neke točke, ki se sama ne premika, okrog katere se pa vse zvezde sučejo v manjših ali večjih krogih. To za nas važno točko imenujemo nébesni severni tečaj. Ko bi se zemeljska os podaljšala, bi zadela to točko.

Prvi pogled na nebo nas pouči, da zvezde niso vse enako svetle in da stoje v raznih skupinah. Zato je zvezdoznanstvo, astronomija, uvrstilo zvezde po njihovi svetlosti v več razredov, v zvezde prvega, drugega reda itd. Najsvetlejše zvezde pripadajo v prvi red, najmanjše pa, ki jih more bistro, prosto oko v naših krajih še videti, se štejejo v šesti red. Še manjše zvezdice moremo videti le z daljnogledi. Posamezne, natančneje določene skupine zvezd imenujemo s o z v e z d j a. Da so si mogli podobo zvezdnatega neba laže zapomniti, so že stari narodi dajali posameznim skupinam zvezd in tudi nekaterim zvezdam imena oseb, živali in drugih stvari. Imena nekaterih sozvezdij so vam gotovo že znana; morebiti poznate veliki voz, gostosevce, rimščice, šmarni križ.

Naš zvezdovid. Za zemeljske kraje in dežele imamo zemljevide. Tudi za nebo imamo načrte, recimo jim zvezdovidi. Tak preprost zvezdovid vam prinaša priloga „Vrtca“. Kaže vam zvezde našega neba, ki se vidijo sredi januarja ob osmih zvečer. Oglejmo si naše zvezdnato nebo s pomočjo tega zvezdovida. — Štiri glavne strani neba poznate v svojem domačem kraju. Obrnimo se najprej proti severu. Tu ne bo treba dolgo iskati na nebu, pa bomo našli obširno sozvezdje, imenovano veliki voz (v zvezdoznanstvu se imenuje veliki medved). Sestoji iz sedem večjih zvezd, katerih štiri tvorijo četverokotnik — štiri kolesa pri vozu, tri pa stoje v krivi črti in predstavljajo oje. Sredi januarja je smer teh treh zvezd navzdol proti obzoru obrnjena in ljudje pravijo: voz je obrnjen — gleda proti zemlji. Na zvezdovidu boste tudi lahko takoj našli to skupino. Da se bo pogled na nebo vjemal z zvezdovidom, ga obrnite tako, da bo sever proti vam obrnjen, ko pa gledate proti jugu, pa zvezdovid zasukajte, da bo jug gledal proti vam. Če si mislimo skozi zadnji dve zvezdi četverokotnika pri velikem vozu črto potegnjeno navzgor (glej sliko 2. priloge) zadene ta črta na precej svetlo zvezdo; pripadajočo malemu v o z u, ki je podoben velikemu vozu, le, da so kolesa bolj skupaj in oje krajše: pravcati otroški voziček! Ta zvezda, ki je pri vozičku na koncu ojesa, se imenuje tečajnica, ker stoji prav blizu točke severnega tečaja.

Med velikim in malim vozom se vije okrog malega voza sozvezdje zmaj. V smeri od velikega voza čez tečajnico zadenemo na lepo sozvezdje Kasiopejo (pet zvezd tvori črko W), poleg nje nekoliko niže je Kefej. Proti severovzhodu od te skupine je sozvezdje labud. Od tečajnice dalje čez Kasiopejo najdemo sozvezdje Andromedo. Tako smo prišli že precej proti jugozahodu. Obrnimo se zdaj naravnost proti jugu. Prav nad seboj bomo opazili

¹ Latinsko: stellae fixae.

sozvezdje Perzeja.¹ V tem sozvezdju je zanimiva zvezda Algol,² ki nima vedno enake svetlobe. Poleg Perzeja, le nekoliko proti vzhodu se nam pokaže lepo sozvezdje vozar s prav svetlo rumeno zvezdo prvega reda, Kapélo.³ Južno od Perzeja je sozvezdje bik z zvezdo prvega reda Aldebarán.⁴ V tem sozvezdju zagledamo tudi prav lepo kopico zvezd, ki jih ljudstvo imenuje gostosevce, zvezdoslovci pa Plejade.⁵ Bistro oko vidi v tej skupini sedem majhnih pa svetlih zvezdic. V resnici jih je veliko število v tej kopici (glej sl. 5. priloge). Južnovzhodno od bika se razprostira obsežno in hkrati najlepše sozvezdje našega neba, Orion (glej tudi sl. 4. priloge). Spoznali boste to sozvezdje najhitreje po treh v ravni črti stoječih zvezdah; ljudstvo jih imenuje rimščice (rimске palice) ali Jakopovo palico. Orion ima dve prav svetli zvezdi, ob vrhu rdečkasto zvezdo Beteiguze⁶ in spodaj zvezdo Rigel.⁷ Če potegnemo skozi one tri v ravni črti stoječe zvezde Oriona ravno črto proti jugovzhodu, doseže črta najsvetlejšo zvezdo stalnico našega neba, imenovano Sirij.⁸ Po Siriju so stari Egipčani računali leto. Ko je namreč vzhajal s solncem vred, to je v juliju, je bilo novo leto starih Egipčanov. Od vozarja, ki smo ga že prej poiskali, proti vzhodu, in sicer nad Sirijem, bomo našli dve svetli zvezdi; zgornja izmed njih je Poluks poleg Kastorja⁹ v sozvezdju dvojčkov, spodnja je pa Prokion¹⁰ v sozvezdju malega psa. Če se obrnemo nazaj proti severovzhodu, tje, kjer v naših krajih vzhaja solnce poleti, bomo opazili že blizu obzora svetlo zvezdo Regula¹¹ v sozvezdju leva. Sl. 3. priloge kaže to sozvezdje v obrisu leva, kakor so ga nekateri zvezdoslovci narisali na zvezdovidih. Slednjič omenim še nekatera druga sozvezdja, namreč ovna in ribi zahodno od gostosevcev, vzhodno pa raka, ki je videti pred levom.

Pozabiti tudi ne smemo na svetel belkast pas, ki se vije po nebu; to je vsem znana rimska cesta.¹² Opazili jo boste sredi januarja od severozahoda v kriví črti proti jugovzhodu. Rimska cesta sestoji iz neštevilnih zvezd in zvezdic, ki se vidijo našim očem tako nakupičene, da jih na nekaterih mestih niti z daljnogledi ne moremo ločiti.

Zdaj še zadnje vprašanje. Koliko zvezd pa vidimo s prostim očesom enkrat na vsem nebu? Mnogi bi se v odgovoru zmotili, povedali bi preveliko število. Vidimo jih namreč le okrog 3000. Kako drugačen pogled se nam pa odpre z daljnogledom! Poglej še enkrat sliko gostosevcev! In na vsem nebu? Kjer ti ne pokaže prosto oko nobene zvezde, tam ti odkrije daljnogled še mnogo, mnogo zvezd. Teh milijonov ne prešteje noben človeški razum.

Jos. Dostal.

¹ Kefej, Kasiopeja, Andromeda in Perzej so imena oseb, vzeti iz starogrške bajke, ki pripoveduje, da je bila ta družina v zvezde prestavljena.

² Arabsko ras al-ghol, „vražja glava“ = glava Meduze, katero je po grški pravljici Perzej umoril.

³ Lat. capélla, kozica.

⁴ Arab. „zadnja“, namreč zvezda.

⁵ Grško Pleiádes. Po pravljici sedem sester, ki so bežale pred mogočnim lovcom Orionom in njegovim psom. Bog Zevs je pa vse skupaj v zvezde prestavil. Po zvezdah Plejadah so stari narodi določevali kmetijsko delo. Ko vzhajajo zjutraj (v maju), se je pričela v južnih in jutrovnih deželah žetev, ko pa zjutraj zahajajo (v novembru), je bil čas oranja.

⁶ Popačeno iz arab. ibt el-džausa, rama Oriona.

⁷ Arab. ridžl, noga.

⁸ Grško seírios, bliščeč.

⁹ Kastor in Poluks, v grški bajki božanska dvojčka, katerima so se mornarji ob nevihtah priporočali.

¹⁰ Grško Prokíon, „pred psom“, zvezda, ki vzhaja pred velikim psom, Sirijem.

¹¹ Lat. mali kralj, kraljič.

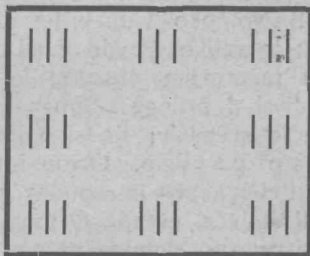
¹² Lat. via lactea, mlečna cesta.

Računska zastavica.

(Priobčil S. M. Vranski)

Gostilničar je imel v svoji prostorni vinski kleti ob štirih straneh razpostavljene sode v sledečem redu:

Ob vsaki steni se je naštelo po devet sodov. Pride pa k temu gostilničarju sosed ter ga prosi, naj mu še njegove štiri sode spravi

v svojo klet. Gostilničar je precej voljan mu ustreči in mu tudi pokaže, koliko ima svojih sodov na vsaki strani.

Po preteku nekaj tednov pa pride sosed po svoje štiri sode. Kako se začudi in prestraši, ko mu ukanjivi gostilničar utaji, češ, da mu niti enega sode ni dal v shrambo. Prime ga za rako in mu veli, naj prešteje sode na vsaki strani. In glej, res je bilo na vseh štirih straneh po devet sodov!

Kako jih je premeteni gostilničar neki razvrstil s sosedovimi sodi vred.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil „Internus“.)

Kako se more zapisati zima brez m?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Vabilo na naročbo.

Vsem prijateljem in pospeševateljem našega lista se srčno zahvaljujemo za dosedanje naklonjenost ter jih prosimo, naj nas še nadalje blagohotno podpirajo z naročevanjem in priporočevanjem.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h. „Angelček“ se oddaja tudi posebej in stane na leto 1 K 20 h. (Na deset izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angelčku“, naj se pošiljajo, kakor doslej, z naslovom; **Anton Kržič**, c. kr. profesor v Ljubljani, ali: **Uredništvo „Vrtčevo“** (Sv. Petra cesta št. 78). V Ljubljani se lahko naroča tudi v „**Katoliški Bukvarni**“.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike, ki se odslej dobivajo v „**Katoliški Bukvarni**“, in sicer: 1. „**Vrtec**“, letnik 1889–1891 in 1893–1907, vezan po 3 K. — 2. „**Angelček**“, II.—XV. tečaj, vezan po 80 h. — 3. „**Mladinski glas**“, uglasbil **P. Angelik Hribar** (ponatis iz „**Angelčka**“) I. zv. (s slikami) dvoglasno po 24 h, II. zv. čveteroglasno po 40 h in III. zv. dvo-, tri- in čveteroglasno po 40 h. — 4. „**Nedolžnim srcem**“, pesmi s slikami (ponatis iz „**Vrtca**“ in „**Angelčka**“) po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu. — 5. „**Iz raznih stanov**“, speval **Taras Vaziljev**. Z dodatkom „**Urban iz Ribnice**“. Cena 25 h.

Le „**Vrtec**“ in „**Angelček**“ 1908 se dobivata tudi pri **uredništvu**, in sicer „**Vrtec**“ po 4 K in „**Angelček**“ po 1 K vezan.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega.

„**Vrtec**“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „**Pripravniški dom**“. — Urejuje **Ant. Kržič**. — Tiska **Katoliška Tiskarna** v Ljubljani.